

วิธีการสร้างแรงจูงใจในการบรรพชาเป็นสามเณรในสังคมไทย

The Motivation for Novice Ordination in Thai Society

พระมหาสุวิทย์ ธมฺมิกมฺุณี (ธีรเนตร)
Phramaha Suwit Dhammikamuni (Theeranet)^๑
ธวัช หอมทวนลม
Tawash homthuanlum^๒

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “วิธีการสร้างแรงจูงใจการบรรพชาเป็นสามเณรในสังคมไทย” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบรรพชาสามเณรสภาพปัญหาและสาเหตุการบรรพชาเป็นสามเณรในสังคมไทย เพื่อศึกษาวิธีการสร้างแรงจูงใจในการบรรพชาเป็นสามเณรในสังคมไทย และเพื่อวิเคราะห์วิธีการสร้างแรงจูงใจในการบรรพชาเป็นสามเณรในสังคมไทย โดยมีระเบียบวิธีการวิจัย แบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาและสาเหตุของการบรรพชาในสังคมไทยลดลง อันเป็นผลจาก ๑) นโยบายการศึกษาภาคบังคับของรัฐ ๒) การขาดแรงงาน เพราะปัจจุบันแรงงานในครัวเรือนขาดแคลน ๓) ความรู้ที่ได้จากการบรรพชาไม่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตในปัจจุบัน ๔) ขาดกัลยาณมิตรผู้ให้การศึกษา วิธีการสร้างแรงจูงใจในการบรรพชาเป็นสามเณรต้องส่งเสริมในด้านต่างๆ คือ ๑) ด้านประเพณี ๒) ด้านการดูแล ๓) ด้านการศึกษา ๔) ด้านสวัสดิการและการให้กำลังใจ การให้รางวัลเมื่อสำเร็จการศึกษาก็เป็นแรงจูงใจอย่างดีแก่สามเณร.

คำสำคัญ: วิธีการสร้างแรงจูงใจ, การบรรพชา, สามเณร, สังคมไทย

^๑ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Buddhist Studies Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University

^๒ สาขาวิชาพระพุทธศาสนาและปรัชญา คณะพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Buddhism and Philosophy Mahamakut Buddhist University

Abstract

This Article is significant part of dissertation entitled ‘The Motivation for Novice Ordination in Thai Society’. The dissertation has three objectives, namely; 1) to study the novice ordination, the problems and causes for being ordained as novice in Thai society, 2) to study the concepts and theories of motivation for being ordained as novice in Thai society, and 3) to analyze the methods of motivation for being ordained as novices in Thai society. The research methodology based on mixed method research, qualitative research and quantitative research. The results of the study found that—the problems and causes of being ordained as novice in Thai society are decreased as a results of various factors such as—1) the policy for compulsory state education, 2) the Lacking of labors in current Thai society, especially in field of household labors, 3) the acquired knowledge while being novices was not supported with the present situation of living life, and 4) Without the advisers as a good friends etc. the motivations for novice ordination must be promoted in various methods such as 1) Tradition 2) Care 3) Education 4) Welfare and Encouragement. Moreover, an awarding upon graduation is a great motivation for a novice.

Keywords: Motivation, Ordination, Novice, Thai Society

๑. บทนำ

ประเทศไทย เป็นดินแดนหนึ่งซึ่งเมื่อพระเจ้าอโศกมหาราชทรงส่งพระธรรมทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนายังแคว้นต่างๆรวม ๙ สาย ซึ่งสายที่ ๙ พระมหินทเถระเป็นหัวหน้าคณะไปลังกาทวีป ส่วนในสายที่ ๘ พระโสณเถระและพระอุตตรเถระเป็นหัวหน้าสายมายังดินแดนสุวรรณภูมิ ตามคัมภีร์สมันตปาสาทิกากล่าวว่า พระเถระทั้งสองรูปโปรดหมู่มหาชนผู้ประชุมกันในเวลานั้น ให้เลื่อมใส

ด้วยการแสดงพรหมชาลสูตร^๓ ให้ตั้งอยู่ในสรวงและศีล ในการประชุมนี้มีประชาชนประมาณ ๖๐,๐๐๐ ได้บรรลุนิพพาน เด็กๆ ในตระกูลประมาณ ๓,๐๐๐ คนได้บรรพชา กุลธิดาประมาณ ๑,๕๐๐ คนได้บรรพชา พระเถระประดิษฐานพระศาสนาให้มั่นคงในสุวรรณภูมิตั้งแต่นั้นมา เด็กที่เกิดในราช

^๓ ที.สี.(ไทย) ๙/๑-๑๐๔/๑-๓๙.

ตระกูลได้รับการตั้งชื่อให้ว่าโสณุตตระกัน
ทั้งสิ้น^๔

เป็นที่น่าเสียดายว่าความผันไปของ
พระพุทธศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิซึ่งเชื่อ
ว่ามีศูนย์รวมอยู่ที่นครปฐมขาดหายไปจนถึง
สมัยทวารวดี หลักฐานทางพระพุทธศาสนา
ในดินแดนไทยจึงเด่นชัดมากขึ้น แต่ก็เฉพาะ
ด้านประวัติศาสตร์โบราณคดี ส่วนศาสน
บุคคลคือพระภิกษุสามเณรยังไม่ปรากฏชัด^๕

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาใน
ดินแดนไทยเริ่มปรากฏชัดขึ้นในสมัยสุโขทัย
เริ่มแต่สมัยของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชที่ได้
โปรดให้อาราธนาพระมหาเถระสายลังกาวงศ์
มาแต่เมืองนครศรีธรรมราชมาเผยแผ่
พระพุทธศาสนาเถรวาทในกรุงสุโขทัย ทรง
สถาปนาสมเด็จพระสังฆราช จึงมีสมณศักดิ์
ทรงสร้างวัดวาอาราม^๖ และพระพุทธศาสนา
รุ่งเรืองสุดขีดในสมัยสมเด็จพระมหาธรรม
ราชาลิไทย ทรงสร้างวัดวาอาราม ทรงสร้าง
พระพุทธรูปขนาดใหญ่และพระพิมพ์เป็น
จำนวนมาก และพระองค์เองทรงพระราช
นิพนธ์เรื่อง “เตภูมิกถา” หรือ “ไตรภูมิพระ
ร่วง” ให้สอนประชาชนให้รู้จัก บาป บุญ คุณ

โทษ และสิ่งที่จะพึงได้รับในโลกนี้และโลกหน้า
ด้วย^๗

อย่างไรก็ดี แม้ว่าจะมีบางช่วงบาง
สมัยที่พระภิกษุสงฆ์ได้ขาดหายไป ดังเช่นเมื่อ
ลังกาทวีปสูญสิ้นไปจากลังกาสมัยเมื่อ
โปรตุเกสปกครองลังกา ถึงพ.ศ. ๒๒๙๓ พระ
เจ้ากัรติศิรีราชสิงเหจึงทรงแต่งตั้งทูตเข้ามาขอ
พระสงฆ์ไปให้การอุปสมบทกุลบุตรในลังกา
ทวีปในสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศซึ่ง
ทรงพระกรุณาโปรดให้พระอุบาลีเถระและ
พระอริยมนีเถระ พร้อมด้วยคณะออกไปให้
การอุปสมบทกุลบุตรในลังกาทวีป ซึ่ง
ขณะนั้นไม่มีภิกษุนอกจากสามเณร พระอุบาลี
เถระได้ให้การอุปสมบทแก่สามเณรไทยหนึ่ง
รูปที่ตามคณะไปด้วย เป็นตัวอย่าง แล้วจึงให้
การอุปสมบทแก่สามเณรลังกา ๖ รูปมีสรณัง
กรเป็นหัวหน้า ซึ่งภายหลังพระสรณังกรเป็น
พระสังฆราชประมุขสงฆ์ของลังกาในสาย
สยามวงศ์ ภายในช่วงเวลา ๓ ปีต่อมา พระอุ
บาลีได้ให้การอุปสมบทพระภิกษุ ๗๐๐ รูป
ให้บรรพชาสามเณร ๓๐๐๐ รูป^๘

^๔ วิ.อ.(ไทย) ๑/๘๘-๘๙.

^๕ พระโสภณคณาภรณ์ (ระแบบ จิต-
ธาดาโน), **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา**,
(กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๕๒๙), หน้า ๓๗๘-๓๘๑.

^๖ กรมศิลปากร, **จารึกสมัยสุโขทัย**,
(กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์, ๒๕๒๗),
หน้า ๘-๒๐.

^๗ สมเด็จพระมหาธรรมราชาลิไทย, **ไตร
ภูมิ กถา พร้อมคำแปลภาษาอังกฤษ**,
(กรุงเทพมหานคร: โครงการวรรณกรรม ๒๕๓๐),
หน้า ๕๑๗.

^๘ สมเด็จพระมหาธรรมราชาลิไทย, **ประวัติ
พระสงฆ์สยามวงศ์ในลังกาทวีป**,
อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพสมเด็จพระ
พุทธโฆษาจารย์ (พุทธ สุวฑฒโน) เจ้าอาวาสวัด
สุวรรณาราม ณ เมรุหลวงหน้าห้องพระ
อิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส ๑๖ กันยายน
๒๕๕๓), หน้า ๑๕๓-๑๕๗.

นับแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมา ความนิยมในการที่ราชสำนัก ขุนนาง และประชาชนทั่วไปจนถึงบุตรหลานเริ่มไปบวชเป็นสามเณรมีมากขึ้น เพราะสมัยก่อนการศึกษาของกุลบุตรมีศูนย์กลางที่วัด อย่างน้อยก็เพื่อศึกษาอักษรสมัย (ภาษาไทย) และภาษาบาลี ซึ่งจะเห็นได้ว่า แม้แต่ในราชสำนัก เจ้านายหลังโสกันต์แล้วจะทรงพระกรุณาโปรดให้บรรพชาเป็นสามเณรก่อน จึงจะลาสิกขาออกมารับราชการได้^๙

เจ้านายที่ทรงผนวชบวชเป็นสามเณร แต่พระชนมายุยังเยาว์และมีได้ลาสิกขา ทรงครองสมณเพศต่อมาจนถึงทรงผนวช และต่อมาได้รับการสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราชเจ้ามีหลายพระองค์ เช่น สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส หม่อมเจ้าพระสถาพรพิริยพรต และพระองค์สุดท้ายคือ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ (ม.ร.ว.ชื่น นพวงศ์) ดังนี้ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า สามเณรคือเหล่ากอของสมณะ เป็นศาสนทายาท เมื่อบรรพชาเป็นสามเณรแล้วได้ศึกษาพระปริยัติธรรม มีความรู้แตกฉานในภาษาพระไตรปิฎกคือภาษาบาลีหรือมคธ แตกฉานในพระธรรมวินัย เมื่อดำรงสมณเพศต่อไป จะได้เป็นที่พึ่งให้พระพุทธรศาสนา อยู่บริหารงาน

^๙ ดูรายละเอียดในพระเทพเวที (ประยูร ปยุตโต), พระพุทธศาสนากับการศึกษาในอดีต, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓).

พระพุทธรศาสนาให้วัฒนาสถาพรสืบต่อไป ซึ่งปวัตติกการนี้เป็นมานับพันปีในดินแดนไทย

แต่ ณ ปัจจุบันนี้หาเป็นดังแต่ก่อนไม่ ในช่วง ๔๐-๕๐ ปีมานี้ มีผู้บรรพชาเป็นสามเณรลดลง และลดลงเรื่อยๆอย่างน่าวิตก หากเป็นไปอย่างนี้อีก ๖๐ ปี ข้างหน้าอาจจะหาศาสนทายาทสืบต่อพระศาสนาได้ยากในประเทศไทย ซึ่งเป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในเมืองไทย ผู้เข้ามาบรรพชาเป็นสามเณรดังกล่าวข้างต้น มีน้อยอันสำคัญซึ่งผู้วิจัยตั้งสมมติฐานว่าน่าจะเกิดจากสาเหตุดังต่อไปนี้

๑. ค่านิยมของผู้ปกครองที่จะส่งบุตรหลานเข้ามาบรรพชาเป็นสามเณร เพื่อศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม และจะได้สืบทอดความเป็นศาสนทายาทเบี่ยงเบนไปหรือเสื่อมความนิยม

๒. การขยายการศึกษาภาคบังคับ และการกระจายการศึกษา ที่สูงกว่าชั้นประถมศึกษาสัมฤทธิ์ผลซ้ำเข้าไปสู่ภูมิภาคและท้องถิ่นอย่างทั่วถึง ทำให้ผู้ปกครองส่งบุตรหลานมาเรียนในโรงเรียนสายสามัญศึกษามากกว่าที่จะให้บรรพชาเป็นสามเณรเข้าไปศึกษาในตัวเมือง

๓. กระแสวัฒนธรรมตะวันตกที่หลังไหลเข้ามาสู่วัฒนธรรมไทยผ่านสื่อเทคโนโลยีและนวัตกรรมต่างๆ ทำให้ประชาชนหันเหความสนใจไปทางบริโภคนิยมมากกว่าจิตนิยมที่จะเข้ามาบวชเรียนทางพระศาสนา

๔. การศึกษาสายพระปริยัติธรรมมีความยากกว่าสายสามัญทางโลกมากนัก สัมฤทธิ์ผลซ้ำ การเทียบวุฒิทางการศึกษาต่ำ เช่นเทียบเปรียญธรรม ๙ ประโยค เท่ากับ

ปริญญาตรี จึงทำให้มีผู้สนใจจะเข้ามาบรรพชาเป็นสามเณรเพื่อศึกษาพระปริยัติธรรมน้อย

อย่างไรก็ดี นี่เป็นเพียงสมมติฐานเบื้องต้นของผู้วิจัยเท่านั้น ยังไม่ได้ทำการศึกษาวิจัยถึงสาเหตุอย่างจริงจังเป็นระบบ แต่อย่างน้อยก็แสดงว่า เกิดปัญหาขึ้นแล้วอย่างรุนแรงในปัจจุบัน และถ้าคณะสงฆ์ไม่ร่วมมือกันแก้ปัญหา ก็จะกระทบต่อเสถียรภาพของพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้นในอนาคตอันไม่ไกลนี้ เพราะถ้าคณะสงฆ์ขาดผู้สืบศาสนทายาทโดยบวชเป็นสามเณรเรียนธรรมในวันนี้ อนาคตข้างหน้าจะหาใครมาเป็นพระสงฆ์เพื่อสืบทอดกิจการพระศาสนา ดังคำกล่าวที่ว่า “เด็กวันนี้คือผู้ใหญ่วันหน้า ในทำนองเดียวกัน “สามเณรวันนี้คือพระเถรวันหน้า”

ดังนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษามาตรการแก้ไขก่อนที่จะสายเกินแก้ มาตรการหนึ่งที่จะช่วยได้ไม่มากนักน้อย คือการสร้างแรงจูงใจให้มีการเข้ามาบรรพชาเป็นสามเณรเพื่อศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมจะได้เป็นศาสนทายาทสืบทอดพระพุทธศาสนาในวันข้างหน้า วิธีอาจมีหลายวิธี เช่นการปลูกฝังค่านิยมให้ผู้ปกครองส่งบุตรหลานเข้ามาบวชเรียน การสร้างแรงจูงใจด้วยกุสโลบายต่างๆ มีการส่งเสริมสถานภาพ การจัดสวัสดิการอย่างเหมาะสมการดูแลสุขภาพ และการบำรุงขวัญและกำลังใจ เป็นต้น

เพราะฉะนั้น ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์จะทำการวิจัยเรื่อง “วิธีการสร้างแรงจูงใจในการบรรพชาเป็นสามเณรในสังคมไทย” เพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหาและสะท้อนให้เห็นถึงสาเหตุที่จำนวนผู้เข้ามา

บรรพชาเป็นสามเณรลดน้อยลง...ในปัจจุบันในวาระเบื้องต้นก็จะได้ศึกษาความเป็นไปได้ที่สร้างแรงจูงใจให้มีการเข้ามาบรรพชาเป็นสามเณรเพื่อเรียนธรรมะมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้บริหารกิจการพระพุทธศาสนาโดยตรงต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “วิธีการสร้างแรงจูงใจในการบรรพชาเป็นสามเณรในสังคมไทย” สำหรับวัตถุประสงค์ที่ต้องการนำเสนอในบทความนี้มี ๓ ข้อ คือ

๒.๑ เพื่อศึกษาการบรรพชาสามเณรสภาพปัญหาและสาเหตุการบรรพชาเป็นสามเณรในสังคมไทย

๒.๒ เพื่อศึกษาวิธีสร้างแรงจูงใจในการบรรพชาเป็นสามเณรในสังคมไทย

๒.๓ เพื่อวิเคราะห์วิธีการสร้างแรงจูงใจในการบรรพชาเป็นสามเณรในสังคมไทย

๓. วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิจัยแบบการวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ประกอบด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ลำดับขั้นตอนการศึกษาโดยมุ่งศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา หนังสือสำคัญของผู้ทรงคุณวุฒิต่างๆ ตลอดจนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) ทั้งแนวคิด ทฤษฎีด้านวิธีการสร้าง

แรงจูงใจในการบรรพชาเป็นสามเณร โดยเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

๓.๑. ขั้นตอนที่ ๑ การวิจัยเริ่มต้นด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร โดยศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (primary Sources) ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎก และเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary sources) ได้แก่ อรรถกถา ฎีกา อнуฎีกา หนังสือข้อเขียน บทความและเอกสารอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับวิธีการสร้างแรงจูงใจ และศึกษาสภาพทั่วไปและปัญหา นำไปสู่การวิเคราะห์หาคำตอบ และสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๒. ขั้นตอนที่ ๒ สัมภาษณ์ผู้บริหาร/เจ้าอาวาส ถึงสภาพปัญหาสาเหตุ และวิธีการเสริมสร้างแรงจูงใจที่ทำให้มีผู้เข้ามาบวชเรียนมากจำนวน ๙ วัด ซึ่งเป็นวัดที่ตั้งอยู่ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด

๓.๓ ขั้นตอนที่ ๓ นำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ อธิบายความ ตีความ เปรียบเทียบประเด็น และจัดลำดับสาระสำคัญตามวัตถุประสงค์ และกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้

๓.๔ ขั้นตอนที่ ๔ สรุปผลการดำเนินการวิจัย และเสนอแนวทางของ “วิธีการสร้างแรงจูงใจในการบรรพชาเป็นสามเณรในสังคมไทย”

๔. ผลการวิจัย

การบรรพชาสามเณร สามเณรเป็นพุทธบริษัทที่มีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนา ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าบริษัทอื่นๆ ในด้านของความหมาย สามเณรคือเหล่ากอแห่งสมณะ หากกล่าวถึงปฐมกำหนด ก็ยิ่งให้เห็นความสำคัญของสามเณร เพราะว่า พระพุทธ

องค์ทรงเป็นผู้ให้กำเนิดสามเณร โดยมีพระโอรสของพระองค์เองได้รับบวชเป็นสามเณรรูปแรก นอกจากนี้พระพุทธร่องค์ยังทรงชี้แนะวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการบวชทรงกำหนดคุณสมบัติของผู้บวช และทรงวางระเบียบวิธีการบวชตลอดจนได้ทรงบัญญัติสิกขาบทสำหรับสามเณร อีกทั้งในด้านการบริหารและการปกครองสามเณร พระพุทธร่องค์ได้ทรงมอบให้เป็นภาระหน้าที่ของพระอุปัชฌาย์อาจารย์และพระภิกษุทั้งหลาย เป็นฝ่ายรับผิดชอบดูแล ในขณะที่บพพุทธบัญญัติต่างๆ ที่ทรงอนุญาตให้บังคับใช้กับสามเณรก็ล้วนแต่มีความเหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะ ซึ่งแสดงให้เห็นพุทธมหากรุณาธิคุณที่ทรงมีต่อสามเณรทั้งหลาย สถานภาพบทบาทและปัญหาของการบรรพชาสามเณรในสังคมไทย สาเหตุการบรรพชาสามเณรในสังคมไทยนั้น มีสาเหตุจาก การบวชตามประเพณี บวชเพื่อต้องการตอบแทนบุญคุณมารดาบิดา บวชเพื่อที่จะได้มีโอกาสในการศึกษาเล่าเรียน บวชเพื่อต้องการดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข

สภาพปัญหาและสาเหตุของการบรรพชาในสังคมไทย สามเณรลดลงอันเป็นผลจาก ๑) นโยบายการศึกษาภาคบังคับของรัฐ ซึ่งขยายไปจนถึงม.๓ และกำลังจะขยายไปถึง ม.๖ อีกทั้งยังสามารถขยายออกไปครอบคลุมทั่วประเทศ ทำให้พ่อแม่ในชนบทนิยมส่งลูกไปโรงเรียนมากกว่าที่จะส่งลูกไปบวชเณร ๒) การขาดแรงงานในหมู่บ้านสมัยก่อนครอบครัวหนึ่งๆ มีลูกหลายคน ใครที่มาบวช (ตามประเพณี) เพราะปัจจุบันแรงงานในหมู่บ้านขาดแคลน เนื่องจากมีลูกกันน้อยลง นี่เป็นผลสืบเนื่องจากนโยบาย

วางแผนครอบครัว ๓) ความรู้ที่ได้จากการบวช ไม่สอดคล้องกับชีวิตของคนปัจจุบันสมัยก่อนคนนิยมบวชเรียน เพราะเขาเห็นว่า “คัมค่า” เป็นประโยชน์แก่ชีวิตฆราวาส นอกจากทำให้อ่านออกเขียนได้ และรู้วิชาทางโลก แต่ปัจจุบันความรู้ที่จำเป็นแก่ชีวิตฆราวาส ผู้คนเห็นว่าสามารถหาจากแหล่งอื่นได้ ๔) การมาบวชมีจุดมุ่งหมายเพียงเพื่อคล้อยตามประเพณีเท่านั้น เช่น เพื่อเป็นบุญกุศลให้พ่อแม่ หรือให้พ่อแม่เกาะชายฉัตรขึ้นสวรรค์ ๕) ขาดกัลยาณมิตร วัดขาดผู้ให้การศึกษาหรือแนะนำสั่งสอน ไม่เพียงการแนะนำสั่งสอนในทางโลกเท่านั้น แม้แต่การให้การศึกษาในทางธรรมรวมถึงการอบรมกิริยามารยาท

แนวคิดและทฤษฎีการสร้างแรงจูงใจในการบรรพชาเป็นสามเณรในสังคมไทยพบว่า แรงจูงใจ (Motive) หมายถึงสภาวะใดๆ ก็ตามที่กระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมา ส่วนการจูงใจ หมายถึงการนำปัจจัยต่างๆ ที่เป็นแรงจูงใจมาผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมาอย่างมีทิศทาง แรงจูงใจนี้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ครอบคลุมทั้งที่มนุษย์ยังมีความต้องการและแรงขับ มีทั้งแรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) และ แรง จู ง ใจ ก าย น อ ก (Extrinsic Motivation) อันเป็นกระบวนการทางจิตวิทยา ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ เพราะจะทำให้เข้าใจในเรื่องพฤติกรรมของบุคคลโดยตรง หรือ สัณฐานวิทยาในตัวบุคคลเท่านั้น ยังขึ้นกับสิ่งต่างๆ อีกมากมาย แรงจูงใจ (Motive) ชั้นโลกียะธรรม คือ ความต้องการที่เกิดจากสิ่งเร้า เช่น โครงสร้างทางสังคม สภาพแวดล้อม

การเรียนรู้ ประสบการณ์ การศึกษาอบรม อิทธิพลของกลุ่มเทคโนโลยีและสิ่งจูงใจซึ่งมักจะเป็นเป้าหมายแห่งพฤติกรรมนั้นด้วย เพราะพฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์นั้นเกิดขึ้นได้ต้องมีสาเหตุ และสามารถจูงใจได้ โดยการมุ่งสู่เป้าหมาย ส่วนแรงจูงใจชั้นโลกุตตระธรรม คือ ความต้องการ (Need) หลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง หมุดจงดจากเครื่องเศร้าหมอง ปราศจากกิเลส พอสรุป ได้ดังนี้ ๑) ทฤษฎีการจูงใจนั้นมีมากมายแบ่งออกได้ ๓ กลุ่ม เชื่อว่าแรงจูงใจเกิดจากการคิดอย่างมีหลักการและเหตุผล บุคคลจะตัดสินใจตามที่ตนตั้งใจและปรารถนา เป็นแรงขับเป็นเหตุที่มนุษย์จะเลือกกระทำมาก หรือน้อย ๒) การนำทฤษฎีมาปรับใช้เพื่อเป็นประโยชน์ในทางปฏิบัตินั้นเป็นภาระหน้าที่ของผู้ที่จะสร้างแรงจูงใจ พร้อมทั้งมีความสามารถที่จะเอื้ออำนวยให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมเพื่อการสร้างแรงจูงใจที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ๓) แรงจูงใจในการเรียนรู้เป็นองค์ประกอบสำคัญในการเรียนรู้เพราะฉะนั้นทั้งผู้สอนผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดต้องร่วมมือกันส่งเสริมแรงจูงใจของผู้เรียนเกี่ยวกับการเรียนรู้ ๔) แรงจูงใจกับการสื่อสาร สรุปคือมนุษย์มีความต้องการ จึงเกิดพฤติกรรมต่างๆ ผู้สื่อสารต้องมีความรู้และความเข้าใจ ๕) การพุดจูงใจ สรุปได้ดังนี้ คือ การพุดเชิงชักชวนเกลี้ยกล่อม โน้มน้าวใจให้ผู้ฟังเกิดความคิด ความเชื่อถือ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ฟังและส่วนรวม ๖) แรงจูงใจกับการทำงาน ความต้องการความสำเร็จ ความต้องการความผูกพัน ความต้องการอำนาจ

แรงจูงใจ (Motive) โดยจำแนกออกเป็นกลุ่มที่มีความศรัทธามั่นใน

พระพุทธเจ้าทั้งระดับโลกียะธรรมและระดับโลกุตระธรรม ได้แก่ กลุ่มวรรณะ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทรและจัณฑาล จะเห็นได้ว่า แต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกันของแรงจูงใจในการอุปสมบทที่ต่างกันทำให้รู้ว่า หลักธรรมของพระพุทธองค์นั้น ไม่เลือกเฉพาะวรรณะใดวรรณะหนึ่ง แต่พระองค์จะทรงสอนเพื่อให้เข้าถึงธรรมะในสังคมได้อย่างประเสริฐที่สุด เพราะสังคมที่มีธรรมะเป็นสังคมที่มีรากฐานแข็งแกร่ง เป็นสังคมไร้ทุกข์โศก เป็นสังคมสะอาด และเป็นสังคมแห่งความละอาย เกรงกลัวต่อความชั่วทั้งปวง โดยแบ่งแรงจูงใจตามลักษณะพฤติกรรมได้ประเภท ๒ ประเภท คือ ๑) แรงจูงใจภายใน เป็นสภาวะซึ่งเกิดจากพฤติกรรมพิเศษที่ไม่ต้องอาศัยการชักจูงสิ่งเร้าภายนอก เช่น ความรัก ความศรัทธา ความอยากเห็น ความอยากรู้ ความสนใจพิเศษ และเจตคติ ๒) ส่วนแรงจูงใจภายนอก เป็นสภาวะพฤติกรรม ที่บุคคลได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้าภายนอกมองเห็นจุดหมายปลายทาง ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงแสดงพฤติกรรมของคน เช่น สิ่งของ เกียรติยศ เงินเดือน ปริญญาบัตร ความก้าวหน้า รางวัล คำชมเชย การแข่งขัน การติเตียนความต้องการ การถูกยอมรับในสังคม ที่ทำให้บุคคลบรรลุเป้าหมาย เร้าให้เกิดความต้องการ และแสดงพฤติกรรม มุ่งสู่เป้าหมาย ด้วยความศรัทธา ๕.๑.๓ วิเคราะห์วิธีสร้างแรงจูงใจในการบรรพชาเป็นสามเณรในสังคมไทย แรงจูงใจในการบรรพชาเป็นสามเณรตามนโยบายคณะสงฆ์ นโยบายซึ่งเป็นตัวกำหนดเป้าหมายกำหนดทิศทางในการพัฒนาสามเณรซึ่งเป็นศาสนทายาทให้เป็นไปตามที่ต้องการ สร้างความตระหนักและดำเนินการ

ส่งเสริมอย่างเพียงพอเพื่อให้สามเณรเข้าใจพระพุทธศาสนาอย่างถ่องแท้และทำหน้าที่ของตนอย่างถูกต้อง สามารถบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมได้อย่างดี ดังนั้น การกำหนดนโยบายการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรที่เป็นการศึกษาพระปริยัติธรรม จึงต้องกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และเป้าประสงค์ร่วมกัน เพื่อเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรได้มีโอกาสศึกษาพระปริยัติธรรมที่เป็นหลักของพระพุทธศาสนา ทั้งแผนกธรรม แผนกบาลีและการศึกษาที่มุ่งศึกษาร่วมกับทางโลกที่เรียกว่าพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาให้กับศาสนทายาทอย่างมีประสิทธิภาพ คุณภาพ ได้ทำประโยชน์แก่มวลมนุษยชาติท่ามกลางวิกฤติทางสังคม

วิธีสร้างแรงจูงใจด้านประเพณี แรงจูงใจในการออกบรรพชาได้ๆ เปลี่ยนไปจากการบรรพชาเพื่อมุ่งความสงบระงับหลุดพ้น มาเป็นการบรรพชาเพื่อตอบแทนคุณบิดามารดา เป็นการบรรพชาเพื่อทำตามประเพณีนิยมของสังคมที่นับถือพระพุทธศาสนา การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นการหล่อหลอมเด็กและเยาวชน ให้เป็นคนดีมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ให้เข้าสู่วิถีชีวิตที่ดี รู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม ให้ตระหนักรู้ ในคุณค่าของประเพณี วัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมชาวพุทธ ดังนั้นต้องประชาสัมพันธ์ให้เห็นถึงความสำคัญ และโยชน์ของการบรรพชา

วิธีการแรงจูงใจในการบรรพชาสามเณรในด้านการดูแล การดูแลสามเณรที่บรรพชาเรียนต้องดูแล ๓ แบบ คือ ต้องวางตนเหมือนเป็นพ่อแม่คนที่สองดูแลทุกเรื่อง สุขภาพความเป็นอยู่ขาดเหลืออะไร นิสัยใจคอ

ทั้งหมด ให้ความรักความอบอุ่นเอาใจใส่ ปรคับประคอง และต้องวางตนเป็นครู คือ ให้การศึกษาการฝึกอบรมเพื่อให้การดำเนินชีวิตในเพศสมณะอยู่ได้อย่างมีความสุข แบบที่ ๓ คือ ต้องเป็นกันเองเพื่อให้ความสบายใจไว้ใจ เมื่อสามเณรมีปัญหาในชีวิตก็กล้าที่จะเข้ามาปรึกษา

วิธีการสร้างแรงจูงใจในการบรรพชาสามเณรในด้านการศึกษา แรงจูงใจให้สามเณรมีกำลังใจในการเรียนหนังสือ คือ เน้นหลักอยู่เสมอว่า อยากจะมีความรู้ ให้เรียน วิธีสร้างแรงจูงใจ ยกย่องบ้าง ยกย่องคนดี อย่างเช่น ในกลุ่มคนไหนเรียนดี เราก็ให้เกียรติบัตร ให้รางวัลบ้าง ให้เป็นแรงจูงใจ คนอื่นจะได้ทำตาม แรงจูงใจอีกอย่าง คือ การพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาของคณะสงฆ์ ต้องปรับปรุงทั้งขบวนการให้สามเณรสนใจศึกษาเล่าเรียน หานโยบายจัดการศึกษาใหม่ให้สามเณรรู้สึกไม่ยากเกินไป เพราะปัจจุบันนี้ การเรียนบาลียากเกินไป

วิเคราะห์วิธีการสร้างแรงจูงใจด้านสวัสดิการและการให้กำลังใจ เมื่อบรรพชาเป็นสามเณรการที่สามจะได้รับสวัสดิการ เช่น การรักษาพยาบาล การใช้จ่าย ปัจจัยในการดำรงชีวิต ถวายนิตยภัต เมื่อสอบได้ให้รางวัลการจัดสวัสดิการให้แก่สามเณร คือ มีปัจจัย ๔ พร้อมบริบูรณ์ ส่วนสวัสดิการหรือรางวัลเป็นแรงจูงใจ คือ ถ้าสอบได้เปรียญธรรม ๙ ประโยค จะมีเงินรางวัลให้ เพื่อกระตุ้นให้พระสงฆ์ สามเณรของวัดตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ซึ่งการตั้งรางวัลเช่นนี้เป็นแรงจูงใจได้เป็นอย่างดี

๕. บทสรุป

สภาพปัญหาและสาเหตุของการบรรพชาเป็นสามเณรในสังคมไทย พบว่าสาเหตุการบรรพชาเป็นสามเณรในสังคมไทยนั้น มีการบรรพชาตามประเพณี บรรพชาเพื่อต้องการตอบแทนบุญคุณมารดาบิดา บรรพชาเพื่อที่จะได้มีโอกาสในการศึกษาเล่าเรียน บรรพชาเพื่อต้องการดำรงชีวิตอยู่ได้ สภาพปัญหาและสาเหตุของการบรรพชาในสังคมไทยลดลงอันเป็นผลจาก ๑) นโยบายการศึกษาภาคบังคับของรัฐ ที่ขยายการศึกษาออกไปจนถึงมัธยมศึกษาปีที่ ๓ จึงทำให้ผู้ปกครองต้องส่งลูกหลานไปโรงเรียนมากกว่าที่จะส่งไปบรรพชาเป็นสามเณร ๒) การขาดแรงงาน เพราะปัจจุบันแรงงานในครัวเรือนขาดแคลน เนื่องจากมีลูกน้อยลงผลสืบเนื่องจากนโยบายวางแผนครอบครัว ๓) ความรู้ที่ได้จากการบรรพชาไม่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตในปัจจุบัน วิชาทางโลกมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตฆราวาส ๔) จุดมุ่งหมายของการบรรพชาเปลี่ยนไป ปัจจุบันบรรพชาเพียงเพื่อคล้อยตามประเพณี เพื่อตอบแทนบุญคุณและสร้างกุศล ๕) ขาดกัลยาณมิตรผู้ให้การศึกษาหรือแนะนำสั่งสอนทางโลกและทางธรรม รวมถึงการอบรมกิริยามารยาท

แนวคิดและทฤษฎีการสร้างแรงจูงใจในการบรรพชาเป็นสามเณรในสังคมไทย แรงจูงใจ (Motive) โดยจำแนกออกเป็นกลุ่มที่มีความศรัทธามั่นในพระพุทธเจ้า ทั้งระดับโลกียะธรรมและ ระดับโลกุตระธรรม โดยแบ่งแรงจูงใจตามลักษณะพฤติกรรมได้ประเภท ๒ ประเภท คือ ๑) แรงจูงใจภายในเป็นสภาวะซึ่งเกิดจากพฤติกรรมพิเศษที่ไม่

ต้องอาศัยการชักจูงสิ่งเร้าภายนอก เช่น ความรัก ความศรัทธา ความอยากเห็น ความอยากรู้ ความสนใจพิเศษ ๒) ส่วนแรงจูงใจภายนอก เป็นสภาวะพฤติกรรม ที่บุคคลได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้าภายนอกมองเห็นจุดหมายปลายทาง ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงแสดงพฤติกรรมของคน เช่น สิ่งของ เกียรติยศ เงินเดือน ปริญญาบัตร ความก้าวหน้า รางวัล คำชมเชย การแข่งขัน การติเตียนความต้องการ การถูกยอมรับในสังคม ที่ทำให้บุคคลบรรลุเป้าหมาย เร้าให้เกิดความต้องการ และแสดงพฤติกรรม มุ่งสู่เป้าหมาย ด้วยความศรัทธา

วิเคราะห์วิธีสร้างแรงจูงใจในการบรรพชาเป็นสามเณรในสังคมไทย พบว่าแรงจูงใจในการบรรพชาเป็นสามเณรตามนโยบายคณะสงฆ์ เพราะนโยบายซึ่งเป็นตัวกำหนดเป้าหมายกำหนดทิศทางในการพัฒนาสามเณรซึ่งเป็นศาสนทายาทให้เป็นไปตามที่ต้องการ วิธีสร้างแรงจูงใจดังนี้ ๑) วิธีสร้างแรงจูงใจด้านประเพณี ส่งเสริมโครงการบรรพชาเป็นสามเณรในโอกาสต่างๆ และ

ประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองและผู้บรรพชาทราบถึงวัตถุประสงค์และโยชน์ของการบรรพชา ซึ่งเป็นการหล่อหลอมเด็กและเยาวชน ให้เป็นคนดีมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ๒) วิธีการแรงจูงใจในการบรรพชาเป็นสามเณรในด้านการดูแล ผู้ดูแลต้องวางตนเหมือนเป็นบิดามารดาที่ส่องดูแลทุกเรื่อง เช่น สุขภาพ ความเป็นอยู่ ๓) วิธีการสร้างแรงจูงใจในการบรรพชาเป็นสามเณรในด้านการศึกษาระงจูงใจให้สามเณรมุ่งกำลังใจในการเรียนหนังสือ เช่น ชมเชยและยกย่อง แรงจูงใจอีกอย่าง คือ การพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาของคณะสงฆ์ ต้องปรับปรุงทั้ง ขบวนการให้สามเณรสนใจศึกษา ปรับนโยบายในจัดการศึกษาใหม่ให้สามเณรรู้สึกไม่ยากเกินไป ๔) วิเคราะห์วิธีการสร้างแรงจูงใจด้านสวัสดิการและการให้กำลังใจ เมื่อบรรพชาเป็นสามเณรจะได้รับสวัสดิการ เช่น การรักษาพยาบาล ปัจจัยในการดำรงชีวิต มีปัจจัย ๔ พร้อมบริบูรณ์ และการให้รางวัล เมื่อสำเร็จการศึกษาเป็นแรงจูงใจอย่างดี

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

กรมศิลปากร. **จารึกสมัยสุโขทัย.** กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์, ๒๕๒๗.

พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต). **พระพุทธศาสนากับการศึกษาในอดีต.** กรุงเทพมหานคร :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

พระโสภณคณาภรณ์ (ระแบบ จิตถาโณ). **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา.** กรุงเทพมหานคร :

มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

สมเด็จพระมหาธรรมราชาลิไท. **ไตรภูมิภูคา พร้อมคำแปลภาษาอังกฤษ.** กรุงเทพมหานคร :

โครงการวรรณกรรม, ๒๕๓๐.

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ. **ประดิษฐานพระสงฆ์สยามวงศ์ในลังกาทวีป.** อนุสรณ์

งานพระราชทานเพลิงศพสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (พุดม สุวฑฺฒโน) เจ้าอาวาสวัด

สุวรรณาราม ณ เมรุหลวงหน้าห้องพระอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส ๑๖ กันยายน

๒๕๕๓.

